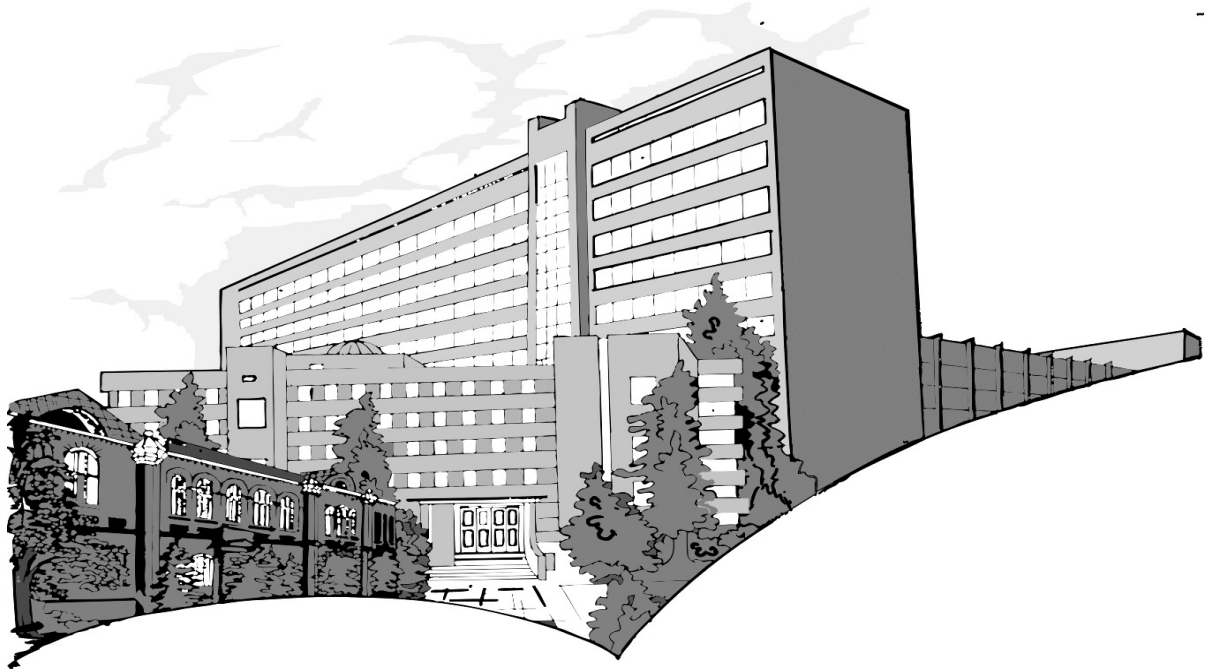

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Факультет економіки і менеджменту
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин**

**СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»**

**для студентів спеціальності: 051 «Економіка», 292 «Міжнародні економічні відносини»
ступеня вищої освіти «бакалавр»**

УДК 330.5(038)
С 48

Схвалила науково-методична рада Херсонського державного університету (*протокол від «15» 04 2020 року № 4*)

Рекомендовано до видання Вченою радою Херсонського державного університету (*протокол від «27» 04 2020 року № 10*)

Укладачі:

Ушкаренко Юлія Вікторівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Херсонського державного університету.

Чмут Анна Володимирівна, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Херсонського державного університету.

Соловійов Андрій Ігорович, доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки і менеджменту Херсонського державного університету.

Рецензенти:

Шашкова Ніна Ігорівна – завідувач кафедри менеджменту і адміністрування Херсонського державного університету, доктор економічних наук, доцент.

Сарапіна Ольга Андріївна – завідувач кафедри обліку, аудиту і оподаткування Херсонського національного технічного університету, доктор економічних наук, професор.

Словник основних термінів і понять з дисципліни «Національна економіка» для студентів С 48 спеціальності 051 Економіка, 292 Міжнародні економічні відносини ступеня вищої освіти «бакалавр»: навчальний посібник/ уклад. Ю.В. Ушкаренко, А.В. Чмут, А.І. Соловійов – Херсон, Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2020. – 37 с.

ISBN 978-617-7783-76-2 (електронне видання)

У посібнику представлено у систематизованому вигляді базова термінологія з дисципліни «Національна економіка», яка може бути корисною при вивченні всього блоку економічних дисциплін.

Для студентів вищих навчальних закладів освіти.

Для студентів спеціальностей: 051 Економіка, 292 Міжнародні економічні відносини ступеня вищої освіти «бакалавр».

УДК 330.5(038)

ISBN 978-617-7783-76-2 (електронне видання)

© Ушкаренко Ю.В., Чмут А.В., Соловійов А.І., 2020
© ХДУ, 2020
© ФОП Вишемирський В.С., 2020

ПЕРЕДМОВА

Сучасний стан економічного розвитку України характеризується активним включенням нашої держави у світові інтеграційні процеси. Приєднання до світової спільноти тільки тоді дасть позитивні здобутки країні, коли йому буде передувати об'єктивна оцінка стану національної економіки, визначення резервів її економічного зростання, прогнозування наслідків економічної політики держави. Структуру, стан основних макроринків національної економіки, методи їх якісного та кількісного аналізу, виявлення динаміки макроекономічних показників, стану зовнішньоекономічної діяльності й економічної безпеки країни, визначення перспектив розвитку країни вивчає дисципліна «Національна економіка». Питання, які розглядає національна економіка, мають важливе значення для майбутнього економіста, оскільки дозволяють розкрити механізм функціонування національної економіки, всебічно оцінити стан економіки країни, робити прогнози щодо її розвитку в майбутньому і враховувати виявлені тенденції економічного розвитку країни при розробці стратегії фірми та прийнятті рішень у повсякденному житті. Для студентів економічних спеціальностей надзвичайно важливо ознайомитися з навчальною дисципліною «Національна економіка», в якій змістовно і глибоко висвітлюються проблеми, про які йшлося вище. Дана дисципліна орієнтована на збагачення студентів знаннями, необхідними для формування їх освітнього світогляду, для високопрофесійної підготовки спеціалістів здатних активно працювати на користь України.

Словник призначений сприяти тому, щоб керівники, спеціалісти, студентство та всі інші, хто цікавиться економікою, оволоділи її сучасною мовою, знали сучасну економічну термінологію, точно тлумачили терміни і поняття, що вживаються у сфері національної економіки. Головне його завдання – подати коротке, але цілком достатнє і доступне для розуміння пояснення економічних термінів і понять, які містять відомості з національної економіки. Мета даного посібника – сприяти підготовці висококваліфікованих фахівців із ринковим мисленням і навичками в галузі національної економіки.

Необхідність підготовки словника, що має переважно довідниковий характер, зумовлена часом та об'єктивними умовами суспільного життя сьогодення. У словнику наведені найпоширеніші та найуживаніші терміни з національної економіки, а також подано їх тлумачення. Дидактична цінність словника полягає в тому, що при роз'ясненні економічного змісту одного терміну, наводяться посилання й на інші терміни, що дозволяє ширше охопити тематичний зміст визначеного напрямку.

Вказівки до користування словником

Словник основних термінів і понять з дисципліни «Національна економіка» розрахований передусім для студентів, що здійснюють навчання за спеціальністю Міжнародні економічні відносини, але може стати у пригоді й студентам інших спеціальностей університету при вивченні курсу «Економіка». Студенти спеціальностей 292 Міжнародні економічні відносини вивчають дисципліну «Національна економіка» в третьому семестрі.

Пропонований нами «Словник основних термінів і понять з дисципліни «Національна економіка» містить близько двохсот сімдесяти найбільш уживаних термінів та терміносполучень з національної економіки, які найчастіше зустрічаються в науковій літературі та навчальних виданнях.

Структура словникових статей така: терміни подаються в алфавітному порядку; після відповідного поняття дається визначення або пояснення. Сподіваємося, що словник стане у нагоді як студентам економічного й бізнесового спрямувань, так і усім іншим, а також особам, що бажають розширити коло своїх теоретико-прикладних знань. Словник також не буде зайвим і при підготовці до екзаменів, заліків, контрольних, самостійних робіт, а також при закріпленні знань, отриманих у минулі періоди.

АЛФАВІТ

Аа	Бб	Вв	Гг	Г'г'	Дд
Ее	Єє	Жж	Зз	Ии	Іі
Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн
Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу
Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
Ь	Юю	Яя			

А

Автономія – 1) право території на самоврядування, тобто самостійно здійснювати державне управління на підставі власних законів, що регулюють її внутрішнє життя; 2) самоврядування певної частини держави, яке здійснюється в межах, передбачених загальнодержавним законом – конституцією.

Агропромисловий комплекс – складова частина економіки, що поєднує в собі виробництво сільськогосподарської продукції, її сільськогосподарську переробку, матеріально-технічне обслуговування села. Об'єднує галузі, що виготовляють засоби виробництва та обслуговування комплексу, а також галузі зі збереження, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції.

Адвалорне мито – мито, що нараховується у відсотках до митної вартості оподатковуваних товарів.

Адміністративно-економічне регулювання – форма державного регулювання економіки (ДРЕ), що складається із системи адміністративних та економічних заходів держави, спрямованих на створення умов ефективного функціонування ринкової системи й досягнення соціальних цілей суспільства.

Акредитив – доручення банку одному або кільком банкам проводити за розпорядженням і за рахунок клієнта платежі фізичній або юридичній особі в межах позначеної суми на умовах, зазначених в акредитиві.

Акція – цінний папір без встановленого строку, що засвідчує вкладення певного паю у статутний фонд акціонерного товариства. Дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь в управлінні акціонерним товариством, в розподілі майна при його ліквідації.

Альтернативна вартість (інколи економічна вартість) – найкраща вартість з втрачених в результаті вибору конкретного альтернативного варіанту. Також має назви – альтернативні витрати, приховані витрати, зовнішні витрати. При виробництві може бути визначено як кількість іншого товару, яким доводиться жертвувати (зменшувати його виробництво) для збільшення виробництва даного товару. Альтернативна вартість може виражатися як натурально (у товарах, від виробництва або використання яких довелося відмовитися), так і в грошовому еквіваленті цих альтернатив. Так само альтернативну вартість можна виразити в годиннику часу. Альтернативна вартість не є предметом бухгалтерського обліку, це показник, на який можна орієнтуватися при ухваленні рішень.

Аудит – послуги щодо оцінки фінансової звітності фірми з огляду на достовірність інформації та можливості фірми у сфері бізнесу.

Аукціон – почерговий продаж реальних товарів на основі конкурсу покупців. Аукціони проводяться в постійних або заздалегідь призначених місцях в традиційному або заздалегідь встановленому місці. Міжнародні Аукціони – це зазвичай комерційні організації, що мають приміщення, обладнання та персонал. Торги на аукціоні відбуваються відкрито за участю самих покупців. Аукціони організовуються також спеціалізованими брокерськими фірмами, які займаються перепродажем товарів на умовах комісії за дорученням своїх клієнтів-продавців і покупців, які самі в Аукціоні не беруть участь, а виплачують брокерам винагороду.

Б

Базисна валюта – валюта, яка купується або продається за валютним опціоном.

Банк – кредитно-фінансова установа, яка акумулює гроші й надає їх у формі кредитів своїм клієнтам, здійснює грошові розрахунки та інші операції.

Банківський капітал – грошовий капітал, залучений банком з різних джерел і використаний для проведення банківських операцій. Банківський капітал утворює фінансові ресурси банку.

Бартер – спосіб торгівлі, що полягає в обміні товарами і послугами без використання грошей. Це досить громіздка система, різко обмежує сферу торгівлі. Засоби обміну у вигляді грошей дозволяють людям торгувати один з одним через значні відстані і через цілу низку посередників, що неможливо за бартерної системи.

Бізнес-план – детальний план на певний період, часто на три, п'ять або десять років, що встановлює показники, яких підприємство повинне досягти. Бізнес-план складається на багатьох підприємствах. Для нових підприємств бізнес-план є важливим документом, що допомагає мобілізувати капітал або отримати кредит. У плані має бути кількісно встановлено по можливості більше показників, причому принаймні на перші два роки план повинен містити показники руху готівки та обсягів виробництва з розбивкою по місяцях і більш агреговані – в наступні роки; в плані повинні бути також відображені стратегія і тактика, які керівництво збирається використовувати для досягнення планових показників. Звіти про очікувані прибутки і збитки є окремим розділом бізнес-плану і даються з поквартальною розбивкою на перші два роки і в річному обчисленні – на наступні роки. Часто в бізнес-плани включають проекти балансів підприємств. Бізнес-план, складений для групи компаній, часто називають корпоративним планом.

Біржа – простий, але найефективніший інструмент оперативного реагування на зміни попиту споживачів, особливий ринок, на якому через посередників здійснюється оптова торгівля товарами, цінними паперами, валютою.

Біржа валютна – особливий ринок, на якому здійснюються операції купівлі-продажу іноземних валют, зливків і виробів з благородних металів, відбувається котирування валют.

Біржа праці – установа ринкової економіки, яка здійснює посередницьку місію між найманими працівниками і роботодавцями у процесі купівлі-продажу робочої сили.

Біржа товарна – особливий ринок, на якому купують і продають великі партії якісно однорідних взаємозамінних товарів, без їх фактичного пред'явлення, але з наступною поставкою.

Біржа фондова – установа, яка зосереджує попит та пропонування цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу, умов вільної купівлі-продажу за ринковими цінами на регулярній та упорядкованій основі та здійснює свою діяльність відповідно до законодавства України, статуту і правил.

Біржа ф'ючерсна – біржі, на яких здійснюються спекулятивні угоди, в результаті яких поставки товарів не відбуваються, а ліквідуються контракти і проводяться розрахунки між брокерами на основі різниці цін.

Біржова брокерська компанія – компанія, яка купує або продає цінні папери від імені клієнтів. За свій рахунок біржова брокерська компанія угод не укладає.

Біржова спекуляція – отримання прибутку в результаті операції на фондовій біржі, за рахунок різниці між курсами цінних паперів на момент укладання та виконання угоди.

Біржовий товар – товар, на посередницькій діяльності в реалізації якого спеціалізується товарна біржа.

Брокер – посередник, що за винагороду здійснює купівлю-продаж цінних паперів, товарів та інших об'єктів власності.

Будівельний комплекс – це сукупність галузей матеріального виробництва і проектно-пошукових робіт, які забезпечують капітальне будівництво.

Бюджетно-податкова політика – система регулювання, пов’язана з функціонуванням державних фінансів, формуванням державного бюджету та державними витратами і спрямована на реалізацію цілей соціально – економічного розвитку країни.

B

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – це сукупність кінцевих продуктів, вироблених на території країни усіма підприємствами і домашніми господарствами незалежно від їх національної та громадянської приналежності, що мають центр економічних інтересів на території даної країни, виконують виробничу діяльність і перебувають на її економічній території не менше року.

Валовий національний продукт – один з основних макроекономічних показників системи національних рахунків. Часто вживається спільно з показником ВВП, або замінюється ним, що загалом невірно. На відміну від Валового внутрішнього продукту, що відображає сукупну вартість всіх благ, створених на території країни, валовий національний продукт відображає сукупну вартість благ, створених лише її резидентами, незалежно від їх географічного положення.

Валовий прибуток – різниця між виручкою і собівартістю реалізованої продукції або послуги.

Валюта, грошова одиниця — ключовий елемент грошової системи держави: грошовий знак, повноцінна монета, рахункова грошова одиниця і інші виконуючі функції грошей міри вартості, засоби звернення і платежу, – які відповідно до законодавства даної держави (території) є: базою для визначення масштабу цін, тобто тією одиницею, в якій виражаються ціни на товари і послуги; законним засобом платежу, тобто обов’язковою до прийому для погашення боргу на території даної держави (території); обмеження на використання грошових знаків як законні платіжні засоби можуть встановлюватися залежно від суми або від вигляду платежу.

Вексель – письмове боргове зобов’язання встановленої форми, яке дає його власнику (векселеутривумачу) беззастережне право після збігу певного часу вимагати з боржника сплати суми грошей.

Венчурне підприємство – відносно невелике підприємство, що займається прикладними науковими дослідженнями і розробками, проектно-конструкторською діяльністю, впровадженням технічних нововведень з невизначеним заздалегідь доходом. Розрізняють: внутрішні венчури – малі впроваджувальні фірми, що виділяються зі структури корпорацій на період створення та освоєння новації; і

зовнішні венчури – малі незалежні впроваджувальні фірми, які включаються в сферу діяльності великих корпорацій шляхом надання їм фінансових коштів, консультацій, експериментальної бази і т.д.

Випуск цінних паперів – сукупність цінних паперів одного емітента, що забезпечують однаковий обсяг прав власникам і мають однакові умови емісії (первинного розміщення). Всі папери одного випуску мають один державний реєстраційний номер.

Виробнича ефективність – виробництво певного блага з найнижчими витратами; досягається тоді, коли виробляється обсяг продукції, за якого середні загальні змінні витрати мінімальні, а граничний продукт на грошову одиницю затрат кожного вхідного фактору однаковий.

Виробнича функція – математична функція, що визначає можливий обсяг виробництва в межах фірми або економіки країни заданих ресурсах і технологіях. Витрати на капітал – сумарні витрати на використання одиниці капіталу за певний період включно із процентом, амортизацією і вигодами або витратами від зміни ціни капіталу.

Вклад – 1) частина ціни товару, що сплачується покупцем, щоб зарезервувати цей товар за собою. Залежно від умов договору цей внесок може бути повернуто або не повернуто, якщо покупка не відбудеться; 2) сума грошей, внесена на рахунок в організації, наприклад в банку, з метою її збереження або отримання відсотків, або сума грошей, передана брокеру, дилеру і т.д. як забезпечення покриття будь-яких можливих комерційних збитків; 3) сума грошей, що сплачується як перший внесок при договорі про купівлю в розстрочку. Зазвичай сплачується в момент отримання покупцем права розпоряджатися товарами.

Власність – сукупність відносин між суб'єктами господарювання з приводу привласнення засобів виробництва та його результатів.

Г

Галузева структура національної економіки – частка галузей національної економіки у ВВП країни.

Глобалізація – процес міжнародного масштабу, що став можливим завдяки інвестиціям на фінансових ринках. Умовами для цього стали технічні досягнення і дерегулювання.

Глобалізація господарського життя – формування цілісного світового господарства на основі розвитку економічних зв'язків між фірмами, країнами й регіонами.

Глобалізація світової економіки – процес підвищення ступеня інтегративності національних економік, їх взаємозалежності до такої міри, коли дії одного з суб'єктів світової економіки зачіпають інтереси всіх (або багатьох) інших (тобто набувають глобального характеру).

Грошова маса – кількість грошей, випущених органами країни, які керують питаннями, пов'язаними з грошима (зазвичай центральним банком). При стабільному попиті на гроші відповідно до широко розповсюдженої кількісної теорії грошей приріст грошової маси в обігу безпосередньо веде до підвищення рівня цін, тобто до інфляції. Уряди більшості країн намагаються знизити інфляцію, використовуючи для цього контроль над грошовою масою в обігу. Сукупність купівельних, платіжних і заощаджених грошей, що обслуговує економічні зв'язки і належить фізичним та юридичним особам, а також державі. Зміна грошової маси вимірюється грошовими агрегатами.

Грошова одиниця – встановлений у законодавчому порядку грошовий знак, що служить для порівняння і вираження цін усіх товарів і послуг, що є елементом грошової системи.

Грошова реформа – ревізія національної валюти шляхом введення або нової грошової одиниці, або значних змін в існуючу систему.

Грошовий обіг – це рух грошей у внутрішньому обороті в готівковій і безготівковій формах, що обслуговує реалізацію товарів, а також нетоварні платежі та розрахунки у господарстві. Об'єктивною основою грошового обігу є товарне виробництво, при якому товарний світ поділяється на товар і гроші, породжуючи протиріччя між ними.

Д

Державна власність – власність, що належить федеральній та місцевій владі. Майно, яке перебуває у державній власності, закріплюється за державними підприємствами і установами у володіння, користування і розпорядження.

Державна економіка – всі види економічних ресурсів, факторів виробництва, грошових коштів, що знаходяться в державній власності, у розпорядженні та веденні державних органів влади.

Державні інвестиції – інвестиції, утворені з коштів державного бюджету та інших державних фінансових джерел.

Державна політика – основні принципи, норми і діяльність щодо здійснення державної влади. Розрізняють внутрішню і зовнішню політики.

Державне регулювання цін – втручання держави в процес ринкового ціноутворення з метою перерозподілу прибутку між різними групами підприємців.

Державні фінанси – 1) фінансування товарів та послуг, що здійснюється національними та місцевими органами влади за рахунок податкових надходжень та інших коштів; 2) економічний аналіз проблем, що виникають у зв'язку зі збором і витрачанням коштів у загальнонаціональних інтересах.

Демоніполізація – політика держави, спрямована на стримування монополізму та розвиток конкуренції.

Державне програмування – розробка комплексних програм розвитку національної економіки або її секторів, тобто визначення цілей і пріоритетів економічного й соціального розвитку країни, а також можливих шляхів та засобів їхньої реалізації.

Дефіцит платіжного балансу – пасивне сальдо балансу рахунку поточних операцій і балансу рахунку руху капіталів.

Державне регулювання економіки (ДРЕ) – система дієвих заходів (форм, методів та інструментів) законодавчого, виконавчого й судового характеру, спрямованих на розвиток національної економіки і реалізацію соціально-економічних цілей суспільства.

Довгостроковий період – достатньо тривалий період часу, впродовж якого виробники можуть змінити кількість усіх використовуваних ними ресурсів; період, у якому всі ресурси і витрати є змінними.

Договір – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Додана вартість – вартість, додана товару чи послугі при їхньому проходженні ланцюжком від місця його первинного придбання, виробництва і т.д. до роздрібного продажу. Наприклад, якщо виробник купує напівфабрикат, додана вартість буде являти собою комбінацію вартості праці і прибутку, які збільшать вартість напівфабрикату перш, ніж він буде проданий.

Додатковий капітал – капітал, який формується в результаті дооцінки необоротних активів. В акціонерних товариствах до додаткового капіталу зараховують суму, отриману понад номінальну вартість розміщених акцій.

Е

Еквівалент – рівнозначний, рівносильний продукт. Еквівалентність особливо важлива при порівнянні товарів і їх обміні один на одного. З цією метою використовуються товарні еквіваленти, тобто товари, рівноцінні іншим, використовуються як еталони порівняння цінності. Загальним товарним еквівалентом, з яким порівнюються всі товари, є гроші.

Економіка – 1) господарство, сукупність засобів, об'єктів, процесів, використовуваних людьми для забезпечення життя, задоволення потреб шляхом створення необхідних людині благ, умов і засобів існування із застосуванням праці; 2) наука про господарство, способи його ведення людьми, відносини між людьми в процесі виробництва і обміну товарів, закономірності протікання господарських процесів.

Економічна інтеграція – об'єднання економічних суб'єктів, поглиблення їх взаємодії, розвиток зв'язків між ними. Економічна інтеграція має місце як на рівні національних господарств цілих країн, так і між підприємствами, фірмами, компаніями, корпораціями. Економічна інтеграція виявляється як у розширенні та поглибленні виробничо-технологічних зв'язків, спільному використанні ресурсів, об'єднанні капіталів, так і в створенні один одному сприятливих умов здійснення економічної діяльності, зняття взаємних бар'єрів. Розрізняють вертикальну і горизонтальну інтеграцію компаній.

Економічна свобода – широта економічної поведінки суб'єктів господарювання при виборі форм власності і сфери додатка своїх здібностей, знань, можливостей, професії, способів розподілу доходів, вжитку матеріальних благ; реалізується на базі законодавчих державних норм; неотделіма від економічної відповідальності громадян.

Ефективна процентна ставка – це реальна вартість позики, виражена в річних відсотках. Вона включає в себе всі витрати клієнта з оформлення та обслуговування кредиту, відомі на момент укладання угоди. Це можуть бути різні банківські комісії, платежі на користь інших осіб і т.п.

Економічна ефективність – відношення між витратами обмежених ресурсів і виробленими у результаті їх використання товарами та послугами; виробництво

обсягу продукції певної вартості за найменших загальних видатків на ресурси; отримання найбільшого обсягу виробництва товару або послуги із застосуванням ресурсів певної вартості.

Економічна модель – виведення закономірностей розвитку економіки і з відповідних економічних фактів.

Економічна політика держави – система економічних ідей, цілей держави, завдань та засобів їх досягнення, а також діяльність органів державної влади й управління щодо їх реалізації.

Економічна система – спосіб організації національної економіки. Економічне зростання – збільшення реального обсягу ВВП у країні.

Економічні методи ДРЕ – створена державою система фінансового або матеріального стимулювання діяльності суб'єктів господарювання, що впливає на їхні економічні інтереси та обумовлює адекватну поведінку.

Екстенсивний тип економічного зростання – зростання, що базується на кількісному збільшенні трудових і матеріальних ресурсів, які залучаються у виробництво.

Ефект мультиплікатора – вплив зміни сукупних видатків на рівноважний ВВП (вплив, викликаний змінами у споживанні, інвестиціях, державних видатках або чистому експорті).

Ефективний розподіл ресурсів – розподіл ресурсів в економіці між виробництвом різних товарів та послуг, який максимізує задоволення потреб споживачів.

Є

Євроакція – один з видів емісії, продажу акції на іноземних біржах.

Європейський банк реконструкції та розвитку – інвестиційний механізм, створений в 1991 році 61 країною і двома міжнародними організаціями для підтримки ринкової економіки і демократії в 29 країнах – від Центральної Європи до Центральної Азії.

Європейський Центральний Банк – орган Європейського Союзу: визначає валютну політику країн ЄС; встановлює ключові процентні ставки; керує офіційними резервами Європейської системи Центральних Банків (ЄСЦБ), головним завданням

якої є підтримка стабільності цін. Європейський Центральний Банк має право санкціонувати емісію банкнот у межах валютного союзу.

Єдиний економічний простір (ЄЕП) – інтеграційне об'єднання держав Митного союзу – Білорусі, Казахстану, Росії. Базовий принцип включає чотири свободи: свобода торгівлі товарами, свобода торгівлі послугами, свобода пересування фінансового капіталу, свобода пересування людського капіталу.

Єдина транспортна система (ЄТС) країни – це сукупність шляхів сполучення, перевізних засобів, технічних пристроїв та механізмів, засобів керування та зв'язку, обладнань усіх видів транспорту, які об'єднані системою технологічних, технічних, інформаційних, правових та економічних відносин, що забезпечують задоволення потреб народного господарства у перевезеннях вантажів та пасажирів.

Єдиний податок (ЄП) – податок, оплачуваний суб'єктами господарської діяльності на спрощеній системі оподаткування, основний підприємницький податок. Спочатку планувався і був єдиним відрахуванням, передбаченим у рамках спрощеної системи оподаткування, і об'єднував в собі відрахування до місцевого податкового бюджету, Пенсійного фонду та Фонду соціального страхування. В даний час єдиний податок перераховується тільки на рахунки місцевих органів казначейства, а інші відрахування включені в єдиний соціальний внесок.

Ж

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) – наразі застарілий не нормований термін, який сформувався як стійкий канцелярський і документальний обіг у другій половині 20 століття, широко використовується до теперішнього часу. В основному в ЗМІ під ЖКГ зазвичай (в обивательському розумінні) розуміють комплекс галузей економіки, що забезпечує функціонування інженерної інфраструктури різних будівель в населених пунктах, що створює зручності і комфортабельність проживання і перебування в них людей шляхом надання їм широкого спектру послуг. Включає в себе також об'єкти соціальної інфраструктури для обслуговування мешканців. В англійських країнах для даного комплексу галузей використовується термін «public utility».

Життєвий цикл товару – період часу від зародження нової ідеї, її практичного втілення в нових виробках до морального старіння цих виробів і їх зняття з виробництва, значного зменшення їх практичного застосування. Життєвий цикл нововведень звикли ділити на окремі стадії: 1) зародження ідеї, поява винаходу; 2) наукові дослідження та розробки, експериментальна перевірка можливості втілення задуму; 3) поява нового виробу на ринку, формування попиту (зростання); 4) широке

виготовлення нових виробів (зрілість); 5) насичення ринку; 6) загасання продажу і витіснення виробу новим, більш досконалим. Іноді життєвий цикл нововведення характеризується формулою: «наука-техніка-виробництво-застосування».

Жорстка заробітна платня – заробітна плата, яка не змінюється у відповідь, як реакція на зміну ціни на кінцеву продукцію і послуги. Жорсткість зумовлюється системою контрактів, якими закріплюється об'єм (сума) заробітної плати.

3

Заборгованість – один з критеріїв оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкта, що відображає позицію даного суб'єкта в кредитних стосунках з фінансовими інститутами (банки, інвестиційні фонди, страхові компанії і ін.) або іншими господарюючими суб'єктами або фізичними особами (наприклад, найнятими робітниками).

Загальний еквівалент – товар, який виділяється з розвитком обміну із середовища товарів, в споживчій вартості якого виражається вартість інших товарів. Історично функція загального еквіваленту закріпилася за золотом.

Загальний ринок – форма економічної інтеграції країн, що припускає вільне переміщення товарів, робіт і послуг, а також факторів виробництва – капіталу, трудових ресурсів – через кордони країн, що є членами спільного ринку.

Закон грошового обігу – закон, що визначає кількість грошей, необхідних для обігу, рівний сумі цін товарів, поділений на число оборотів однойменних грошових одиниць.

Зв'язок – галузь народного господарства, яка забезпечує передавання і приймання інформації (повідомлень) поштовим, телеграфним, радіо-, телефонним та іншими способами. Обслуговує всі галузі матеріального виробництва, управління та оборону держави, служить для задоволення побутових і культурних потреб населення.

Зовнішній борг – сумарні грошові зобов'язання країни, що виражаються грошовою сумою, яка підлягає поверненню зовнішніх кредиторів на певну дату, тобто загальна заборгованість країни за зовнішніми позиками і невиплаченими за ними процентами. Зовнішній державний борг є сукупна заборгованість держави міжнародним банкам, урядам інших країн, приватним іноземним банкам. Розрізняють поточний зовнішній борг даного року, який треба повернути в нинішньому році, і

загальний державний зовнішній борг (накопичений), який треба повернути в поточному році і в наступні роки.

Зовнішньоторговельна діяльність – підприємницька діяльність в області міжнародного обміну товарами, роботами, послугами, інформацією, результатами інтелектуальної діяльності.

Зовнішньоторговельний баланс країни – співвідношення вартості експорту та імпорту товарів за певний період часу. Зовнішньоторговельний баланс включає фактично оплачені та здійснені в кредит товарні угоди. Зовнішньоторговельний баланс складається по окремих країнах і по групах держав.

Зовнішньоторговельні банки – різновид спеціалізованих комерційних банків, що здійснюють переважно операції з кредитування експорту та імпорту, здійснення взаємних зовнішньоторговельних розрахунків. Такі банки також гарантують і враховують векселі за експертними кредитами, наданими комерційними банками.

Зростання капіталоозброєності – в аналітичній економії позначає ситуацію, коли реальний капітал зростає швидшими темпами, ніж сукупна робоча сила.

/

Ідеальний ринок – висококонкурентний ринок, що володіє наступними ознаками: необмежена кількість учасників ринку; значне число продавців і покупців; вільний вхід на ринок і вихід з нього; вільні ціни; однорідність однойменних представлених продуктів на ринку; відсутність тиску, примусу з боку одних учасників по відношенню до інших.

Інвестиції – капітальні блага, які купують фірми і приватні особи для збільшення нагромадженого капіталу.

Інвестиції в людський капітал – будь-який захід для підвищення продуктивності праці; видатки на освіту, поліпшення здоров'я працівників та на зростання мобільності робочої сили.

Інвестиції в основний капітал – устаткування, машини, виробничі споруди, які купують фірми для використання у виробництві.

Інвойс – в міжнародній комерційній практиці документ, що надається продавцем покупцеві і містить перелік товарів, їх кількість і ціну, за якою вони будуть поставлені покупцеві, формальні особливості товару (колір, вага і т.д.), умови

поставки та відомості про відправника та одержувача. Виписка інвойса свідчить про те, що (крім випадків, коли постачання здійснюється за передоплатою) у покупця з'являється обов'язок оплати товару відповідно до вказаних умов.

Індекс споживчих цін – один з видів індексів цін, створений для виміру середнього рівня цін на товари і послуги (споживчої корзини) за певний період в економіці.

Інновація – запровадження у виробництво нового продукту, нового виробничого методу або застосування нової форми організації бізнесу.

Іноземна валюта – валюта іноземних держав. Вона купується і продається на валютних ринках. Фірми або організації мають потребу в іноземній валюті для придбання за кордоном товарів, здійснення там інвестицій або для спекуляцій.

Інститут – соціальний об'єкт, що самопідтримується і, маючи свою місію, матеріальній соціальні основи, координує та регулює взаємодію людей на основі сукупності норм і правил, надаючи їм певну процедурну й конструктивно-технічну форму.

Інтегральна агропромислова зона – це територіальне зосередження всіх агропромислових підкомплексів у межах однієї природно-економічної зони.

Інтегральний агропромисловий район – це територіальне зосередження агропромислових підприємств у межах певної частини природно-економічної зони. Інтенсивний тип економічного зростання – зростання національної економіки, яке ґрунтується на якісному вдосконаленні та ефективному використанні факторів виробництва на основі науково-технічного прогресу.

Інформаційний потенціал – наявні обсяги інформаційних ресурсів, інформаційної техніки і технологій та інших засобів і можливостей створювати, збирати, накопичувати, обробляти й використовувати різноманітні форми інформації для задоволення інформаційних потреб суспільства.

Інформаційні технології – це сукупність методів, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, які забезпечують збір, зберігання, обробку, передачу й використання інформації, або, іншими словами, це підсилувачі інтелектуальних можливостей людей і машин, основа розвитку продуктивних сил.

Інфраструктура ринку — система державних, приватних і громадських інститутів (організацій і установ), технічних засобів, що обслуговують інтереси суб'єктів ринкових відносин, забезпечують їх ефективну взаємодію.

Інфраструктура соціальна — нематеріальне виробництво, де створюються нематеріальні форми багатства.

К

Капітал – сукупність майна, використовуваного для одержання прибутку. Напрямок активів в сферу виробництва або надання послуг з метою отримання прибутку називають також капіталовкладеннями або інвестиціями. З точки зору бухгалтерського обліку, капітал являє собою різницю між вартістю активів компанії та її зобов'язаннями. Трактуються як частка власників (акціонерів) у вартості компанії.

Капіталізація – 1) передача капіталу в розпорядження компанії або іншої організації; 2) структура капіталу компанії або іншої організації, наприклад співвідношення між власним акціонерним і позиковим капіталом і між звичайними і привілейованими акціями.

Капіталовкладення – витрати на придбання об'єктів основного капіталу. Капіталовкладення не вираховуються з прибутку, оскільки придбання активу не є збитком. Однак у міру того, як об'єкт основного капіталу втрачає свою вартість в результаті зносу, амортизаційні відрахування проводяться з прибутку.

Конкурентна політика – комплекс заходів держави щодо створення та розвитку конкурентного середовища, регулювання конкурентних відносин і конкурентного процесу з метою підтримки та заохочення економічної конкуренції, боротьби з негативними наслідками монополізму, захисту законних інтересів підприємців і споживачів, сприяння розвитку цивілізованих ринкових відносин, створення конкурентноспроможного вітчизняного виробництва

Конкуренція – змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товару на ринку. Коносамент (від фр. *connaître* — знати, розуміти) — розписка транспортного підприємства, що надається відправнику вантажу; засвідчує прийняття вантажу для перевезення із обов'язання видати його в пункті призначення приймачеві коносаменту.

Куртаж – оплата послуг біржових посередників.

Л

Лeverідж: 1. Співвідношення вкладень капіталу в цінні папери з фіксованим доходом (облігації, привілейовані акції) і вкладень у цінні папери з нефіксованим доходом (звичайні акції). 2. Виробничий (операційний) лeverідж. Співвідношення постійних і змінних витрат компанії і вплив цих відносин на операційний прибуток, тобто на прибуток до вирахування відсотків і податків. Якщо частка постійних витрат велика, то компанія має високий рівень виробничого лeverіджу. І навіть невелика зміна обсягів виробництва може призвести до істотної зміни операційного прибутку. Ефект виробничого важеля = маржинальний дохід (виручка-змінні витрати)/прибуток. 3. Фінансовий лeverідж. Співвідношення позикового капіталу і власного капіталу компанії і вплив цих відносин на чистий прибуток. Компанія з високою часткою позикового капіталу називається фінансово залежною компанією. Компанія, що фінансує свою діяльність за рахунок лише власного капіталу, називається фінансово незалежною компанією.

Легка промисловість – сукупність спеціалізованих галузей промисловості, що виробляють головним чином предмети масового вжитку з різних видів сировини. Легка промисловість здійснює як первинну обробку сировини, так і випуск готової продукції. Підприємства легкої промисловості виробляють також продукцію виробничо-технічного і спеціального призначення, яка використовується в меблевій, авіаційній, автомобільній, хімічній, електротехнічній, харчовій і інших галузях промисловості, в сільському господарстві, в силових відомствах, на транспорті і в охороні здоров'я.

Лізинг – підприємницька діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна. Таке майно є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

Ліміт – це засіб управління певними формами взятого ризику. Ліміт являє собою кількісне обмеження, що накладається на певні характеристики операцій організації. Ліміти є найбільш популярним інструментом управління ризиків у банку.

Лісопромисловий комплекс технологічно об'єднує галузі промисловості і лісового господарства, підприємства яких здійснюють заготівлю деревини, механічну, хіміко-механічну і хімічну її переробку. Макроекономічні міжгалузеві комплекси складаються і функціонують як міжгалузеві утворення в структурі всього

господарства країни, розв'язуючи, Як правило, загальнодержавну економічну, соціальну, екологічну, політичну або науково-технічну проблеми.

М

Макроекономіка – наука, що вивчає функціонування економіки в цілому, економічної системи як єдиного цілого, сукупність економічних явищ. Вперше термін був використаний Рагнарором Фрішем 14 серпня 1934 року. Засновником сучасної макроекономічної теорії вважається Джон Мейнард Кейнс, після того, як в 1936 році він випустив свою книгу «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей». Об'єктом вивчення макроекономіки є звідні, узагальнювальні показники по всьому господарству, такі, як національне багатство, валовий національний і валовий внутрішній продукт, національний дохід, сумарні державні і приватні інвестиції, загальна кількість грошей в обігу. Одночасно макроекономіка вивчає і досліджує середні по країні економічні показники, такі, як середні доходи, середня заробітна плата, рівень інфляції, безробіття, зайнятість, продуктивність праці. В той же час предметом макроекономіки є узагальнювальні показники зростання, темпи збільшення або зменшення величин, що характеризують економіку країни, і економічні процеси, що відбуваються в ній, структурні пропорції.

Маржа 1) відсоток вартості товарів, який потрібно додати до їх вартості, щоб отримати продажну ціну; 2) різниця між цінами продажу і покупки цінних паперів “творцем ринку” або товарів – дилером. Неофіційною лексикою цей процес часто називається “стрижкою”; 3) при веденні банківських операцій ціна, що додається до ринкової ставки відсотка або віднімається з ринкової ставки відсотка по депозиту з тим, щоб забезпечити отримання банком прибутку; 4) в угодах з товарами і валютою обсяг авансу, внесеного брокеру або дилеру особою, граючою на біржі, або інвестором при купівлі ф'ючерсів; 5) гроші або цінні папери, депоновані у біржового брокера для покриття можливих збитків клієнта.

Машинобудівний комплекс – це сукупність галузей обробної промисловості, що виробляють машини, устаткування, обладнання, прилади та пов'язану з ними продукцію (товари, послуги), для потреб господарства. Основою комплексу є машинобудування, тобто виробництво машин машинами.

Металургійний комплекс – це сукупність галузей добувної і обробної промисловості, підприємства якої видобувають руди чорних і кольорових металів, виробляють чавун, сталь, прокат, труби, електроферосплави, кокс, вогнетриви, нерудну сировину для металургії та оброблюють метал.

Методи прогнозування – способи, прийоми, які використовують при розробці прогнозів, програм.

Митна політика — політика встановлення державою податків на товари, майно, цінності, які перевозяться через кордон країни (митних тарифів), з метою захисту національних інтересів і наповнення державного бюджету країни.

Митний союз, МС – угода двох або більше держав (форма міждержавної угоди) про скасування митних зборів у торгівлі між ними, форма колективного протекціонізму від третіх країн. Митний союз передбачає також утворення «єдиної митної території». Зазвичай країни-учасниці митного союзу домовляються про створення міждержавних органів, які координують проведення узгодженої зовнішньоторговельної політики. Як правило, це полягає в проведенні періодичних нарад міністрів, що керують відповідними відомствами, які в своїй роботі спираються на постійний міждержавний Секретаріат.

Митниця – державний орган, що забезпечує порядок переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів, речей і інших предметів, використання митних режимів і стягування митних платежів, що виробляє митний контроль і митне оформлення. Слово «митниця» походить від тюркського слова «тамга», що означало у кочових народів Середньої Азії клеймо, яке зазвичай ставилося на різні предмети як знак власності. У Древній Русі в період Золотої Орди тамгою іменувалося торгівельне мито. В тюркських кочових племен тамга ставилася в першу чергу на худобу (коней) і різні предмети, що представляють особливу цінність.

Мито – податок на імпортований товар або послугу.

Місткість ринку – потенційно можливий обсяг продажу певного товару на ринку протягом заданого періоду, що залежить від попиту на товар, рівня цін, загальної кон'юнктури ринку, доходів населення, ділової активності. Місткість ринку змінюється у часі.

Міжгалузеві територіальні комплекси являють собою підсистеми інтегральних територіально-господарських і в багатьох випадках відповідних їм господарських комплексів.

Модель – спрощене відображення дійсності за допомогою графіків та рівнянь, що описують залежності між змінними.

Модель зростання Солоу – модель, що показує вплив заощаджень, зростання населення і науково-технічного прогресу на динаміку рівня життя.

Монополія – 1) велика компанія, корпорація, яка об'єднує кілька компаній і досягає завдяки цьому положення на ринку певного товару або групи товарів, коли ринок має тільки одного продавця і безліч покупців. Іншими словами, М. – це компанія, яка контролює виробництво або збут певного товару або послуги; 2) виключне право на здійснення тієї чи іншої діяльності (державна М. на емісію грошей, зовнішню торгівлю рядом товарів, виробництва, промислу, застосування, використання певних об'єктів, продуктів), що надається тільки певній особі, групі осіб, державі. У ряді випадків монопольне право не надається, а виникає природним шляхом або встановлюється економічними суб'єктами за допомогою заняття панівного становища на ринку товарів і послуг. Звички розрізняти наступні види М.: закрита, захищена від конкуренції за допомогою юридичних заборон і обмежень (найчастіше це державна М.), природна, необхідна у зв'язку з тим, що без такої М. не можна досягти ефективного використання ресурсів, відкрита, за якої одна компанія в силу збігу обставин стала єдиним виробником і постачальником товару. 3) Монополія-штучно створена ситуація зацікавленою особою (групою осіб), з метою обмеження споживачів отримати аналогічне благо від конкурентів.

Монопольне (домінуюче) становище – стан ринку, коли частка суб'єкта господарювання на ньому перевищує 35% (при цьому немає значної конкуренції), а також, якщо сукупна частка не більше ніж трьох найбільших суб'єктів господарювання перевищує 50%, не більше ніж п'яти – 70% (між ними немає, або є незначна конкуренція).

Н

Надприбуток – украй високий рівень прибутку, що досягається за рахунок монопольної поведінки підприємств – виробників товарів і постачальників товарів на ринок.

Національне багатство – макроекономічний показник, який представляє в грошовому вираженні сукупність активів, створених і накопичених суспільством. Національне багатство – це сукупна вартість всіх економічних активів (нефінансових і фінансових) у ринкових цінах, що перебувають на ту чи іншу дату у власності резидентів даної країни, за вирахуванням їх фінансових зобов'язань як резидентам, так і не резидентам.

Науковомісткі галузі – сучасні галузі, які випускають продукцію на базі найновіших досягнень науки і техніки. Частка видатків на наукові дослідження з удосконалення технології та продукції становить у них не менше 5% усіх витрат.

Науково-технічний прогрес – процес відкриття та використання нових знань у господарському житті.

Національна економіка – велика складна економічна система, яка включає комплекс взаємодіючих між собою суб'єктивних (держава, юридичні та фізичні особи) і об'єктивних елементів (відносини, зв'язки, що виникають у процесі взаємодії суб'єктів економіки) і має певні властивості (структуру, цілісність,, цілеспрямованість, наявність ресурсів, пропорційність, стійкість, адаптивність, самозбереження, саморегуляцію та самоорганізацію, наявність управляючого центру).

Національна економіка як економічна система – це єдина економічна система суспільства, в якій стабільними, динамічними, повторюваними та стійкими взаємозв'язками поєднані умови та фактори виробництва, його результати; це сукупність економічних агентів і економічних відносин, інститути, традиції, принципи та механізми господарювання, що у своїй взаємодії формують єдиний господарський механізм нації.

Національна економіка як наука – це комплексне систематизоване вчення про закономірності становлення та функціонування господарської системи певного суспільства, а також теоретичні та методологічні підходи щодо розробки державної політики з питань подальшого розвитку національної господарської системи.

Національне багатство – сукупність усіх благ, що перебувають у розпорядженні суспільства, країни. Національне багатство- це сукупність вироблених і нагромаджених суспільством матеріальних та духовних благ, набутих протягом усього його існування, а також природний потенціал країни.

Непрямі методи ДРЕ – передбачають опосередкований вплив держави на діяльність суб'єктів економіки за допомогою економічних і правових методів (інструментів).

О

Облігація – цінний папір, що засвідчує внесення його власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу впередбачений у ньому строк з виплатою фіксованого відсотка.

Облік векселів – операція банку з дострокового викупу векселів у їхніх володарів за дисконтною ціною, приведеною до її теперішнього рівня, залежно від їхнього номіналу, строку погашення й облікової вексельної ставки.

Одноосібне підприємство – підприємство, яке перебуває у власності однієї особи або однієї сім'ї. За такої форми господарювання власник підприємства, з одного боку, отримує весь прибуток від його діяльності за вирахуванням податків, а з іншого боку, бере на себе весь ризик, відшкодовує всі збитки. Зазвичай одноосібними є невеликі підприємства, зайняті бізнесом, фермерські господарства.

Операції ф'ючерсні – термінові операції купівлі-продажу сировинних товарів, що укладаються на біржах, золото, валюти, коштовних паперів за цінами, що діють у момент операції, з постачанням купленого товару і його оплатою в майбутньому. До виконання операції покупець вносить невелику гарантійну суму. Найчастіше ф'ючерсні операції полягають не в цілях остаточної покупки і продажу товарів, а з метою страхування (хеджування) майбутньої операції з готівковим товаром або здобуття прибули за рахунок подальшого перепродажу товару. Ф'ючерсними можна також назвати операції по зразках ще не виробленого товару.

Опціон – отримання права на здійснення майбутньої угоди. Ощадний сертифікат – цінний папір, письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право вкладника на отримання після закінчення встановленого строку депозиту і відсотків по ньому.

П

Паливний комплекс являє собою сукупність галузей промисловості, зайнятих видобутком і переробкою різних видів палива, включаючи нафтовидобувну, нафтопереробну, газову, вугільну і торф'яну промисловості.

Паритет купівельної спроможності – співвідношення двох або декількох грошових одиниць, валют різних країн, що встановлюється за їх купівельною спроможністю стосовно певного набору товарів і послуг. Відповідно до теорії про паритет купівельної спроможності, на одну і ту ж суму грошей, перераховану за поточним курсом в національні валюти, в різних країнах світу можна придбати одну і ту ж кількість товарів і послуг за відсутності транспортних витрат і обмежень з перевезення. Під паритетом купівельної спроможності може матися на увазі також фіктивний обмінний курс двох або декількох валют, розрахований на основі їх купівельної спроможності безвідносно до певного набору товарів і послуг.

Підприємництво – самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Підприємство – господарська ланка, яка характеризується

наявністю єдиного майна, технологічною зумовленістю факторів виробництва, а також певним місцем у системі суспільного поділу праці та в соціумі.

Повна зайнятість – максимально можливе залучення в суспільне виробництво економічно активного населення; визначається як така за умов природного рівня безробіття.

Податки – обов'язкові та першочергові платежі державі. Постійна віддача від масштабу – властивість виробничої функції, згідно з якою пропорційне збільшення усіх факторів виробництва на певний відсоток розширює обсяг продукції на той самий відсоток.

Потенціал – це засоби, запаси, джерела, які є наявними і можуть бути мобілізовані, приведені до дії, використані для досягнення певної мети. Приватизація – відчуження майна, що перебуває у державній та комунальній власності, на користь фізичних та юридичних осіб.

Приватна власність – одна з основних форм власності на землю, нерухомість, засоби виробництва, гроші та цінні папери, робочу силу, різноманітні товари, інтелектуальний продукт, що полягає в тому, що ці об'єкти власності належать приватним особам, індивідуумам, сім'ям, групам осіб. До приватної зазвичай відносять як індивідуальну, так і корпоративну, акціонерну, недержавну власність.

Принципи прогнозування – це правила прогнозування, тобто вихідні положення формування прогнозів.

Прогноз – науково обґрунтоване судження про можливий стан об'єкта в майбутньому, а також про альтернативні шляхи й строки досягнення такого стану.

Прогнозування – процес розробки прогнозів. Соціально-економічне прогнозування є складовою більше широкого поняття – передбачення, як випереджального відображення дійсності.

Програма – це комплекс локалізованих у часі й просторі, несуперечливих конкретних мір в області соціальної, структурно-інвестиційної, фінансово-кредитної, податкової, бюджетної, ціновий, зовнішньоекономічної, аграрної, науково-технічної, інституціональної політики, орієнтованих на досягнення як якісно, так і кількісно певних цілей соціально-економічного розвитку.

Програмування – це особливий спосіб втручання держави в економіку товаровиробника, що коректує її в потрібному тепер напрямку; виступає як сучасний неадміністративний метод, організації економіки, оскільки не управляє суб'єктами

ринку, а лише орієнтує їх у поведженні й забезпечує самостійність; основу програмування представляє структурне регулювання з погляду об'єкта програмування.

Продуктові функціонально орієнтовані АПК – це виробничі системи, які інтегровані по вертикалі для виробництва і постачання на ринок певного виду продукції. Протекціонізм – зовнішньоекономічна політика, спрямована на захист національної економіки від іноземної конкуренції. Його головні інструменти – мито та квоти.

Прямі методи ДРЕ – методи, за допомогою яких держава безпосередньо втручається в економічні процеси (держконтракт, держзамовлення, надання субсидій, дотацій, встановлення державних стандартів тощо).

Р

Район – територія (акваторія), яка за сукупністю явищ або ознак відрізняється від інших територій (акваторій) і характеризується єдністю, взаємозв'язком складових елементів та цілісністю, що є закономірним результатом розвитку даної території (акваторії).

Рівень життя (рівень добробуту) – рівень матеріального благополуччя, що характеризується обсягом реальних доходів на душу населення і відповідним об'ємом споживання. Насправді поняття рівня добробуту не тотожне поняттю рівня життя. Рівень життя є поняттям більш широким і характеризується не тільки обсягом реальних доходів у розрахунку на душу населення, але і рядом негрошових чинників. Опитування серед населення можуть наочно довести, що значна кількість індивідів в оцінці власного рівня життя враховує такі фактори як ступінь здоров'я, ступінь моральної задоволеності власним життям і діяльністю та ін.

Рівність Рікардо – твердження, згідно з яким дефіцит державних доходів, що виник в результаті скорочення податків, не витіснить приватні інвестиції, оскільки споживачі збільшать свої заощадження, щоб фінансувати вищі податкові платежі в майбутньому.

Реінжиніринг – інженерно-консультативні послуги з перебудови систем організації і управління виробничо-торговим і інвестиційним процесами господарюючого суб'єкта з метою підвищення його конкурентоспроможності і фінансової стійкості.

Рухомість – поняття відмінне від нерухомості і що розпадається на два: рухомі речі і рухоме майно. Рухомими речами називаються ті, які здібні до переміщення з одного місця на інше, власною або сторонньою силою, без шкоди для їх істоти, особливостей або природного призначення. Французький закон називає такі речі рухомими “за природою” на відміну від рухомих речей “за визначенням закону”, під якими розуміються так звані “безтілесні речі” (*res incorporales*), що володіють в праві властивостями рухомих речей, – права на рухомі речі і зобов’язання. Останнє, ширше поняття, що йде далі природного властивості речей, збігається з поняттям рухомого майна. Не всі фактично рухомі речі і майна вважаються рухомістю; деякі з них переходять в розряд нерухомості або як приладдя нерухомого майна, або за особливим визначенням закону (напр. за деякими законами нерухомістю вважаються морські судна).

С

Світове господарство – глобальний економічний «організм», що представляє собою сукупність національних господарств, пов’язаних один з одним системою міжнародного географічного розподілу праці, а також економічними та політичними відносинами, котрі підпорядковуються об’єктивним законам ринкової економіки.

Світовий банк – група з трьох міжнародних фінансових інститутів, що включає Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародну фінансову корпорацію (МФК) та Міжнародну асоціацію розвитку (МАР), кожен з яких володіє статусом самостійної спеціалізованої установи ООН.

Світовий ринок праці – сфера обміну, купівлі-продажу робочої сили, характер якої значною мірою визначається інтересами світового господарства.

Світовий ринок технологій – сукупність міжнародних економічних відносин з приводу прибуткового використання прав власності на його об’єкти: технології продуктів, процесів та управління.

Система національних рахунків – це система основних макроекономічних показників держави з урахуванням внеску у формування суспільного продукту усіх сфер суспільного виробництва.

Система органів державного управління – центральні органи й органи місцевої (регіональної) влади.

Соціальна політика – діяльність держави, спрямована на створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства.

Соціальна структура – це сукупність галузей, призначенням яких у суспільному поділі праці є задоволення потреб населення у соціально-культурних і соціально-споживацьких послугах.

Соціально-культурний комплекс включає освіту, науку, релігію, культуру і мистецтво, охорону здоров'я, фізкультуру і спорт, інститути громадського суспільства, сім'ю.

Соціально-споживацький комплекс включає торгівлю, громадське харчування, житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, охорону навколишнього середовища, громадський транспорт, зв'язок, кредитування і державне страхування.

Спеціалізований агропромисловий район – територіальне зосередження агропромислових підприємств однієї спеціалізації в межах відповідної спеціалізованої зони.

Стабілізаційна політика – державна політика, спрямована на зменшення амплітуди короткострокових економічних коливань.

Структурні зрушення – зміна галузевої або регіональної структури національної економіки.

Суб'єкти ДРЕ – суб'єкти виконання (державна та її інституційні органи в особі законодавчих, виконавчих і судових органів різних рівнів) і суб'єкти впливу на прийняття управлінських рішень (громадські та політичні об'єднання, засоби масової інформації, окремі особистості тощо).

Т

Технопарк (технологічний парк) – територія, на якій об'єднані наукові, конструкторські та виробничі підрозділи з наявністю добре оснащеної інформаційної та експериментальної бази і високою концентрацією кваліфікованих кадрів.

Технополіс – зона економічної активності, яка складається з університетів, дослідних центрів, технопарку, інкубатора бізнесу, промислових та інших підприємств, які здійснюють діяльність, спираючись на результати наукових і технологічних досліджень.

Тіньова економіка (прихована економіка) – економічна діяльність, прихована від суспільства і держави, що перебуває поза державним контролем та обліком. Є такою, що не спостерігається, неформальною частиною економіки, але не охоплює її всю, оскільки в неї не можуть бути включені види діяльності, не приховувані спеціально від суспільства і держави, наприклад домашня або обцинна економіки. Також включає в себе нелегальні, кримінальні види економіки, але не обмежується ними. Тіньова економіка – це економічні взаємовідносини громадян суспільства, що розвиваються стихійно, в обхід існуючих державних законів та суспільних правил. Доходи цього підприємництва ховаються і не є оподаткованою економічною діяльністю. По суті, будь-яке підприємництво, результатом якого є приховування доходів, або ухилення від сплати податків, може вважатися тіньовою економічною діяльністю.

Традиційна, або патріархальна економіка – така економічна система, в якій традиції та звичаї визначають практику використання обмежених ресурсів. Вона є найдавнішою. За традиційної економіки земля і капітал перебувають в спільному володінні, а основні економічні проблеми суспільства – що, як і для кого виробляти – вирішуються, головним чином, на основі традиційних родоплемінних або напівфеодальних ієрархічних зв'язків між людьми. Для традиційної економіки характерне натуральне господарство.

Транспорт – одна з найважливіших галузей матеріального виробництва, яка забезпечує виробничій невиробничі потреби народного господарства й населення у перевезеннях. Трaст – система довірчого управління власністю. Тратта, переказний вексель – письмове доручення кредитора позичальникові про сплату певної суми пред'явнику тратти або іншій особі.

Трудові ресурси – частина населення суспільства, яка має достатній фізичний розвиток, здоров'я, освіту, культуру, здібності, кваліфікацію та професійні знання для суспільно корисної діяльності та належить до певної вікової категорії – працездатного віку.

У

Управління економікою – свідомий вплив держави на об'єкти і процеси з метою цілеспрямування господарської діяльності, узгодження дій суб'єктів національної економіки й отримання бажаних результатів.

Ф

Фази економічного циклу – фази, які проходить економіка в результаті циклічної динаміки. Розрізняють такі фази: пік, відповідний періоду, протягом якого

реальний випуск досягає свого максимального значення; криза (скорочення), протягом якої спостерігається зниження реального обсягу виробництва; дно (“підшва”) – точка, в якій реальний випуск доходить до свого мінімального значення; підйом – період, що характеризується зростанням реального валового національного продукту. Скорочення загального обсягу виробництва називають також спадом або рецесією; термін депресія використовується стосовно тривалих спадів.

Факторинг – придбання банком або спеціалізованою факторинговою компанією права вимоги щодо виплат за фінансовими зобов’язаннями здебільшого у формі дебіторських рахунків за поставлені товари чи послуги.

Факторинг – це комплекс послуг для виробників і постачальників, які здійснюють торговельну діяльність на умовах відстрочення платежу. В операції факторингу зазвичай беруть участь три особи: фактор (факторингова компанія або банк) – покупець вимоги, постачальник товару (кредитор) та покупець товару (дебітор). Основною діяльністю факторингової компанії є кредитування постачальників шляхом викупу короткострокової дебіторської заборгованості, яка, як правило, не перевищує 180 днів.

Фіскальна політика – діяльність держави щодо формування та регулювання державного бюджету (бюджетно-податкова політика), а також мобілізація коштів у державну казну з інших джерел.

Форвардні угоди – угоди із зобов’язанням поставити товари в майбутньому

Франчайзинг – форма співпраці між юридично та фінансово незалежними сторонами (компаніями та / або фізичними особами), в рамках якої одна сторона (франчайзер), що володіє успішним бізнесом, відомою торговою маркою, ноу-хау, комерційними таємницями, репутацією та іншими нематеріальними активами, дозволяє іншій стороні (франчайзі) користуватися цією системою на певних умовах.

Ф’ючерсні контракти – угоди про покупку чи продаж визначеної кількості товару (активу) на визначену дату в майбутньому за ціною, встановленою в момент укладання угоди.

Ф’ючерсні (термінові) угоди – угоди із зобов’язанням поставити товар, заздалегідь обумовлений за всіма параметрами, який буде вироблений у майбутньому

Х

Хайрінг – форма лізингу, середньострокова оренда машин і устаткування без передачі права власності на майно орендареві, що орендується.

Хеджування – відкриття угод на одному ринку для компенсації впливу цінових ризиків рівної, але протилежної позиції на іншому ринку. Зазвичай хеджування здійснюється з метою страхування ризиків зміни цін шляхом укладання угод на строкових ринках.

Ц

Централізована економіка – економіка, керована централізованим чином державними органами на основі директивних планів і програм, прямого підпорядкування нижчих органів вищими, державної власності на засоби виробництва.

Цільове фінансування – виділення фінансових ресурсів, грошових коштів цільовим призначенням для використання як засобу досягнення певної мети, вирішення соціально-економічної проблеми, створення певного об'єкта.

Ціна – фундаментальна економічна категорія, що означає кількість грошей, за яку продавець згоден продати, а покупець готовий купити одиницю товару. Ціна певної кількості товару складає його вартість, тому правомірно говорити про ціну як грошову вартість одиниці товару. У разі, коли одиниця даного товару обмінюється на певну кількість іншого товару, кількість стає товарною ціною даного товару. Щоб отримати досить повне уявлення про ціну як про багатогранну економічну категорію, необхідно засвоїти такі поняття, як ціна продавця, ціна покупця та ін.

Ціна беззбитковості – ціна товару, при якій виробнича фірма має можливість лише покривати свої витрати. Інакше кажучи, ціна, рівна витратам виробництва.

Ціна біржова: ціна, що встановлюється в результаті біржових торгів; ціна, визначувана шляхом додавання до біржового котирування надбавки або віднімання знижки залежно від якості товару, віддаленості від місця постачання, інших умов, передбачених біржовими правилами, відхилень від біржового стандарту.

Ціна демпінгова – згідно з антидемпінговим законом: експортна ціна, яка нижче, ніж на внутрішньому ринку (на 20% і більше) або нижче за світову ціну (на 8%) і більше.

Цінні папери – це грошові документи, що засвідчують право володіння або відносин позики, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила, та їхнім власником і передбачають, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів або відсотків, а також можливість передачі грошових та інших прав, що випливають з цих документів, іншим особам.

Цінова політика – ринкова політика фірм, що продають товари, що виявляється у варіюванні цін їх продажу. Можливі наступні варіанти прояву такої політики: єдині ціни для всіх споживачів; гнучкі ціни, що залежать від поведінки покупців, від попиту; незмінні ціни протягом деякого періоду; неокруглені ціни, значення яких трохи нижче за кругле число.

4

Чек – один з найпоширеніших видів цінних паперів, що представляють грошовий документ встановленої форми. За своєю суттю чек є безумовним розпорядженням, наказ чекодавця (особи, що виписала чек) банку або іншій кредитній установі про виплату власникові чека (особі, якій видано чек) зазначеної суми грошей. Ця сума знімається з чекового рахунку чекодавця у банку і перекладається чи безпосередньо видається банком чекодержателю. Така чекова операція попередньо передбачена чековим договором між банком і чекодавцем. Банк може оплатити чеки й у рахунок кредиту чекодавцю. Чеки бувають іменні (виписані на певну особу), ордерні (виписані на користь якоїсь особи) або пред'явницькі (на пред'явника). Чеки дійсні протягом певного терміну. Для розрахунку між банками використовуються банківські чеки.

Чистий економічний добробут – показник величини скоригованого валового внутрішнього продукту (ВВП), що отримується за допомогою вирахування з нього вартісної оцінки негативних факторів випуску та обліку недеklarованих і неринкових доходів.

Чиста кредитування – перевищення або дефіцит джерел фінансування в порівнянні з витратами на придбання нефінансових активів; на рівні національної економіки показує кількість ресурсів, яке дана країна надає в розпорядження решти світу; чисте запозичення – отримання країною ресурсів від решти світу.

Ш

Шедулярний прибутковий податок – податок, який на відміну від глобального прибуткового податку стягується не з сукупного платника податків, а по частинах, шедулам, в джерела доходу.

“Ширина ринку” 1) число паперів, що котуються, за якими регулярно укладаються угоди; 2) відсоток цінних паперів, що беруть участь в тому чи іншому русі ринкової кон’юнктури.

“Широкий ринок” – необмежений ринок, що означає присутність на ньому значної кількості акцій, інших цінних паперів, чий курс більш-менш стабільний протягом деякого періоду часу.

Ю

Юридична відповідальність бізнесу – 1) обов’язок менеджерів дотримуватися законів центральних та місцевих органів влади, виконувати умови контрактів; 2) три групи обов’язків менеджерів: перед радою директорів, перед клієнтами, перед власним персоналом.

Юридична особа – організація, установа, підприємство, фірма, яка виступає як єдиний, самостійний носій прав і обов’язків, що має основні ознаки юридичної особи: 1) незалежність його існування від окремих осіб, що входять до його складу; 2) наявність майна, відокремленого від майна учасників; 3) право набувати, користуватися і розпоряджатися власністю; 4) право здійснювати від свого імені економічні операції; 5) право виступати від свого імені в суді в якості позивача або відповідача; 6) самостійна майнова відповідальність. Юридична особа має своє фірмове найменування, статут (юридична адреса), а також печатку і розрахунковий рахунок у банку. Юридична особа проходить державну реєстрацію і заноситься до державного реєстру.

Я

Якість життя – показник задоволення матеріальних і культурних потреб людей. Оцінюється за методикою ООН індексом розвитку людського потенціалу (ІРЛП).

Ярмарок оптовий – крупний регулярний чи разовий (щорічний) ринок товарів широкого вжитку, на якому зосереджені і демонструються різноманітні товари для ознайомлення з ними потенційних покупців і укладання оптових торгових угод з виставленим зразкам. На ярмарках-продажах після завершення демонстрації виставлені зразки часто продаються. Найбільші міжнародні ярмарки проводяться в Парижі, Торонто, Дамаску, Лейпцигу.

Ярмарок роздрібний торгівельний: тимчасовий або такий, що діє постійно (щодня) торг, дозволений місцевими властями у визначеному місці, на який представники підприємств і приватні торговці, в основному човники, звозять різні товари для продажу; великий сільський базар, ринок.

Список використаної літератури

1. Алимов О.М. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: Монографія / Алимов О.М., Даниленко А.І., Трегобчук В.М. та ін. – К.: Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005. – 540 с.
2. Бабашкина А.М. Государственное регулирование национальной экономики / Бабашкина А.М. – К.: Финансы и статистика, 2003. – 480 с.
3. Белявцев М.І. Інфраструктура товарного ринку / Белявцев М.І., Шестопалова Л.В. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 416 с.
4. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 1998. – 480 с.
5. Гордієнко Д.Д. Економічний тлумачний словник (2-е вид.) / Д.Д. Гордієнко. – Київ, ТОВ "КНТ" 2007. – 360 с.
6. Горев Л.Н. Оптимизация экосред. Кн. 2. – Прогнозирование и оптимизация / Горев Л.Н., Дорогунцов С.И., Хвесик М.А. – К.: Наукова думка, 1997. – 558 с.
7. Горев Л.Н. Оптимизация экосред. Кн. 3 – Воспроизводство и пополнение / Горев Л.Н., Дорогунцов С.И., Хвесик М.А. – К.: Наукова думка, 1997. – 560 с.
8. Гринів Л.С. Національна економіка: Навч. посібник. / Гринів Л.С., Кічурчак М.В. – Львів: “Магнолія 2006”, 2010. – 464 с.
9. Гриньова В.М. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник / Гриньова В.М., Новікова М.М. – Х.: Видавничий дім «ІНЖЕК», 2004. – 756 с.
10. Дворядкина Е.Б. Национальная экономика / Дворядкина Е.Б. – К.: Наукова думка, 2000. – 130 с.
11. Державне регулювання економіки / За ред. І.Р. Михасюка. – Л.: «Українські технології», 1999. – 640 с.
12. Державне регулювання економіки: Навч. посібник / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с.
13. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки / Дідківська Л.І., Головка Л.С. – К.: Знання, 2006.
14. Данилишин Б.М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С., Коваль Я.В., Новоторов О.С., Паламарчук О.М. – Київ, РВПС України. 1999. – 716 с.
15. Данилишин Б.М. Продуктивні сили економічних районів України. / Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Фащевський М.І. та ін. – К: ЗАТ “НІЧЛАВА”, 2000. – 517 с.
16. Дорогунцов С.І. Теорія розміщення продуктивних сил і регіональної економіки. Навч. посіб. / Дорогунцов С.І., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. – К.: “Стафед-2”, 2001. – 144 с.
17. Дорогунцов С.І. Україна: проблеми сталого розвитку: Наукова доповідь / Дорогунцов С.І., Данилишин Б.М., Лібанова Е.М. – К.: РВПС України НАН України, 1997. – 96 с.

18. Доценко А.І. Регіональне розселення: проблеми та перспективи. / Доценко А.І. – К.: Наукова думка, 1994. – 237 с.
19. Економічний словник-довідник / [за ред. С.В. Мочерного]. – Київ: Феміна, 1995. – 368 с.
20. Заблоцький Б.Ф. Національна економіка. Підручник / Заблоцький Б.Ф. – Львів. Новий світ 2000, 2009. – 582 с.
21. Коноплицкий В. А. Экономический словарь: толково-терминологический / В.А. Коноплицкий, А.И. Филина. – Киев: КНТ, 2007. – 624 с.
22. Круш П.В. Макроекономіка: Навч. посіб. для вузів. / Круш П.В., Тульчинська С.О. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 400 с.
23. Лукінов І.І. Економічна трансформації (наприкінці ХХ сторіччя). / Лукінов І.І. – К.: АТ "Книга", 1997. – 456 с.
24. Лишиленко В.І. Регіональна економіка: підручник. / Лишиленко В.І. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 384 с.
25. Міжнародні економічні відносини: система регулювання міжнародних економічних відносин / А.С. Філіпченко, В.С. Бурковський та ін. – К.: Либідь, 1994. – 254 с.
26. Національна економіка. Підручник для ВНЗ (рек. МОН України). / За заг. ред. Круша П.В. – К. Каравела, 2008. – 416 с.
27. Національна економіка. Навчальний посібник для ВНЗ / За ред. Тарасевича В.М. – К. ЦУЛ, 2009. – 280 с.
28. Орешин В.П. Государственное регулирование национальной экономики: Учебное пособие. / Орешин В.П. – К.: Юристъ, 1999. – 289 с.
29. Парсаданов Г.А. Прогнозирование национальной экономики. / Парсаданов Г.А., Егоров В.В. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
30. Прядко В.В. Національна економіка: навч. посіб. / За заг. ред. В.В. Прядка. – К.: КНТ, 2011. – 296 с.
31. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Підручник / Дорогунцов С.І., Заяць Т.А., Пітюренко Ю.І. та ін. – Київ, КНЕУ, 2005. – 988 с.
32. Руденко В.П. Природно-ресурсний потенціал України. / Руденко В.П. – К.: Либідь, 1994. – 450 с.
33. Слухай С.В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки / С.В. Слухай – К.: Лібра, 1998. – 256 с.
34. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки / Д.М. Стеченко – К.: Знання, 2006. – 324 с.
35. Сухарський В.С. Економічний словник-довідник / В.С. Сухарський. – Тернопіль: Навчальна книга, 2002. – 328 с.
36. Турецкий О.А. Национальная экономика и ее регулирование / Турецкий О.А. – О.: СМІЛ, 2002. – 380 с.
37. Хвесик М.А. Еколого-економічні особливості водного фактора у прогнозуванні розвитку продуктивних сил / Хвесик М.А. Загоровська І.З. // Економіка АПК. – 2000. – №9. – С. 11-14.

Науково-методичне електронне видання

**Ушкаренко Юлія Вікторівна
Чмут Анна Володимирівна
Соловйов Андрій Ігорович**

**СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»**

**для студентів спеціальності:
051 «Економіка», 292 «Міжнародні економічні відносини»
ступеня вищої освіти «бакалавр»**

ISBN 978-617-7783-76-2 (електронне видання)

Підписано до видання 13.05.2020 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,48. Обл.-вид. арк. 2,67.
Замовлення № 1468.

Видано з готового оригінал-макету

Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В. С.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи: серія ХС № 48 від 14.04.2005 р.
видано Управлінням у справах преси та інформації.
Адреса: 73000, Україна, м. Херсон, вул. Соборна, 2,
тел. (050) 133–10–13, e-mail: printvvs@gmail.com, vish_sveta@rambler.ru